

giai naturalizmus esélyét az adja, hogy egyszerre négy pólusban gondolkodik: a lelki jelenséget az agyi folyamatok, az evolúció és a kultúra hármasságában tekinti. Agy és kultúra közt a pszichológia sajátos témáját képező reprezentációk világa teremt kétirányú kapcsolatot. A *mentális reprezentációk, gondolatok* az egyének fejében mint idegrendszeri mintázatok léteznek. Ugyanakkor a mentális reprezentációk nyilvános reprezentációkként mint anyagi jelek közléssé válnak, a kultúra elemeiként befolyásolják a többieket.

Idegrendszer, evolúció és mentális folyamatok kapcsolatának vizsgálatában a mai naturalista pszichológiának fontos új jellemzője az, hogy a társas élet elemi formáit is az emberi természethez sorolja. A környezeti interakció, amit hagyományosan tanításnak nevezünk, valójában mint sajátos biológiai irányító rendszer működik. Gergely György és Csibra Gergely modellje a pedagógiai hozzáállásról azt hirdeti, hogy gyermek és környe-

zet együtt alkotnak egy tanuló-tanító rendszert. A kultúra átadása maga egy biológiai alapú keretben történik.

Hadd térjek vissza még egyszer a pesszimizmusra! A század fordulóján indult el a pszichoanalízis, melynek legerősebb mondandója éppen az Ész győzelmének megkérdőjelezése, amit aztán a század története igazol is. De maga a pszichoanalízis eközben győztes lett-e? Sokan vitatják értékét 100 éve, mind a gyógyításban, mind az elméletben. Ha nem hirdetünk győztest, akkor is látható, hogy a pszichoanalízis hozzáállása sokban segíti az ember önértelmezését. Rámutatott arra, hogy egyszerre vagyunk okok meghatározta s a világnak jelentést adó, értelmező lények. Gondjaink az értelmezés tévútjaiból származnak. Az Ész éppen azzal győz, hogy rájön arra, az ember nemcsak az Ész mentén mozog.

Phil Hale

Makrai Pál

zenész, színművész (Budapest, 1945. december 13.)

Átélttem gyerekként a forradalmat, ami meghatározta későbbi életemet. A Rákosi-korszak félelmei után következett a kádári korszak „gulyáskommunizmusa”, ami lehetővé tette a beatzenészi „kibontakozásomat”. A hatvanas évek nagy generációjának lehettem tagja és kezdhettem el a rockzenészi pályámat. Olyan zenekarokban játszottam, mint az Atlasz, Apostol, Korál, Kormorán, Színészzenekar, Favágók, és jelenleg a Sámson és a Magyarock Dalszínház ze-

nekara. Közben 1981-től a műfajteremtő Rockszínház színésze lettem, és azóta is tart ez a kettősség (színész-zenész). Sok színházban játszottam, szinte az egész országban és számos külföldi teátrumban is megfordultam. A filmzés

is gyakran a munkámmá vált itthon és külföldön egyaránt. Ez a munkafolyamat, remélem, még tartani fog, amíg bírom energiával. Három aranylemez és egy platinalemez jelzi a közönség „bírálata”, valamint egy 2000-ben kapott Artisjus-díj. Hogy jöhet-e még valami? Nem tudom. Mindenesetre köszönöm a Mindenhatónak, hogy egész életemben azt csinálhattam, amit a legjobban szeretek (a családom után).

Máttyás, az igazságos (családi rockmusical),
Nemzeti Lovas Színház, Bikal

Korcsmáros Péter

operaénekes, tenor (Budapest, 1945. december 28.)

Azt mondják, hogy az élethez szerencse kell! Délután fél ketőkor jöttem e világra. Anyám naplója szerint a kórházat nem fűtötték, apám egy ajándékba kapott asztali hősugárzót vitt be a kórterembe inkubátor helyett. Egyhetes voltam, amikor hazavittek. Másnap azt vettem észre, hogy nem akarok lélegezni, de szerencsére épp betoppant a gyerekorvosunk, és két órán keresztül élesztgetett. Megmaradtam.

Ez a közjáték volt az első szerencsés fordulat az életemben. (Döbbenetes, hogy ennek már hetven éve!) Ezek után minden úgy történt, mint a mesében. Nekem csak nyitottnak kellett lennem, és elfogadnom azt, amit a sors hozott. Apám, Korcsmáros

Pál a forradalom után képregényrajzolóként a magyar és világirodalom legszebb regényeit rajzolhatta meg. Ez arra ösztökölt, hogy elolvassam ezeket a műveket, így megkaptam ajándékként a nagy írókat. Micsoda szerencse egy tizenéves fiúnak: Mikszáth, Jókai, Gárdonyi, Victor Hugo, Stendhal, és természetesen Verne!

Apám szeretett énekelni. A mutálás után néha vele énekeltem, felfigyelt a hangomra.

Szerencsére volt egy operaénekes ismerőse. Lendvai Andor elvállalta a tanításomat. Ami azzal járt, hogy rászoktam az operába járáshoz. Élveztem a hatvanas évek kitűnő operaelőadásait, és valószínűleg megmaradtam volna ezen a szinten, de sze-

Gaetano Donizetti: *Lammermoori Lucia* (Operaház, 1976), Ravenswood Edgar szerepében

rencsére felvettek a Zeneakadémia ének tanszakára mint baritonistát. Ott komolyan vették a képzésemet, és amit az általános iskolában és a gimnáziumban nem tanítottak meg nekem, azt itt szigorúan megkövetelték. Öt éven keresztül heti öt napon át csak zenével kellett foglalkoznom. A zeneirodalom legnagyobb zsenijeinek alkotásaival, Mozart, Verdi, Wagner, Puccini műveivel élhettem nap mint nap. Ez egy idő után sok is volt.

Még főiskolásként feleségül kértem apám legjobb barátjának, Képes Gézának Anna lányát. Szerencsémre igent mondott. Mivel a hangképzés során egyre magasabb hangokat tudtam kiénekelni, tanárainm kijelentették, hogy tenorista lettem, „maradjak még egy évig az akadémián”. Ehhez nem volt kedvem, azóta sincs diplomám – szerencsére sosem kérték.

Szerencsémre a korszak legjobb vidéki színigazgatója, Radó Vilmos operettbonvivánt keresett, leszerződtem a Kecskeméti Katona József Színházba. Az első szerepem Tom Miggles volt a *Leányvásár*ban. A sok elméleti oktatás után az évi százhusz előadás, a hálás közönség tapsa bizonyította, hogy ennél jobb ötletem nem is lehetett volna. De egy év múlva hiányoztak az operaszerepek. Átszerződ-

tem a debreceni Csokonai Nemzeti Színházba, ahol négy évadon keresztül elénekelhettem a tenorszerepek legtöbbjét: Des Grieux-t a *Manon*ból, Alvarót a *Végzet hatalmából*, Turiddut a *Parasztbecsületből*, a Herceget a *Rigolettó*ból stb.

Jól éreztem magam, de a szerencsecsillagom újra jelentkezett. 1976-ban megszületett Pesten az első gyermekem, Nóra. Nem akartam már kétszáz kilométerre lakni a családomtól. Az első operaházi évemben 12 premiert kaptam, és attól kezdve húsz éven át még több tucatot. Olyan karmesterekkel dolgozhattam, mint Gardelli, Patane, Kobajasi Kenicsiro, Ferencsik János. Anna, a feleségem ki is jelentette: „Abból élsz, amit ingyen is élvezettel csinálnál.” De ötvenévesen rájöttem, hogy már nem mindig élvezem.

Szerencsémre ez egybeesett a rendszerváltással. Szép lassan átváltottam a rendezvényszervezésre. Legnagyobb munkám a pesti operabál lett. 12 éven keresztül olyan sztárokhoz volt szerencsém a remek magyar énekeseken kívül, mint Montserrat Cabballé, Nyeszterenko, Catherine Deneuve, Ornella Muti stb. Ezenkívül 2003-ban Gábor fiammal megalakítottuk a Képes Kiadót, ahol apám Rejtő-képregényeit adjuk ki színes kötetekben. Minden évben legalább egyet. Bár tíz évvel ezelőtt megtámadott egy rosszindulatú daganatos betegség, egy kitűnő sebészprofesszor kimetszette belőlem. Nóra lányom két fiúgyermek után most várja első lányunokámat. A cégemet vejem vette át, remekül fejlesztette tovább.

Hát nem vagyok született szerencsés ember?

Konstantin Peter

Kónya Anikó

pszichológus (Budapest, 1945. december 29.)

1970 óta az ELTE általános, majd kognitív pszichológia tanszékén dolgozom; most mint címzetes egyetemi tanár, megbízott előadó. Szakmai pályám a személyes emlékezet kutatásához vezetett – érdekes kihívás, amikor az életutamba való visszatekintés a feladat. Ám egyik vagy másik perspektívából tekintünk is vissza életünkre, személyes történetet mondunk, és a háttérben egész életünk feldereng.

Általános, kísérletező pszichológusként folytattam szakmai életemet. Generációm a hetvenes évek fordulóján a kognitív pszichológiába nőtt bele: egyidejűleg a világban beért szemléletbeli változással, amit köszönhetünk nyitott gondolkodású professzorainknak – Kardos

Lajosnak, Barkóczy Ilonának, Grastyán Endrének –, akik az akkor új (később általános, majd fellazult) megismerés-lélektani szemléletbe bevezettek. Mi már ösztöndíjasok is lehettünk, így a Sorbonne, majd a Paris Descartes egyetemen is hallgattam órákat (a későbbiekben fennmaradt frankofón érdeklődésem). A kognitív pszichológia – száraz, homlokot ráncoló hangzása ellenére – nyitottságot is jelentett. Hamarosan kialakult egy kognitív társadalom, amelyben számítógépes, nyelvész, filozófus, agykutató szakemberek tartoztak: a bábeli zűrzavar időnként csendesedett, és létrejött a gondolatok összhangja. Sajátos módon a kognitív pszichológia előbb a számítógép-tudománnyal és a nyelvtudománnyal került kapcsolatba, majd csak később az idegtudományokkal. Bennem a kognitív világhoz való tartozást Pléh Csaba szakmai barátsága erősítette meg az ELTE kognitív pszichológia tanszékének kutató szemináriumai által (a nyolcvanas években járunk), majd a Makog (Magyar Kognitív Alapítvány) kezdetekben Visegrádon zajló rendezvényeibe való bevezetéssel. Utóbbiban sokféle gondolkodású kiváló ember találkozott és hatott egymásra. Ebben az évtizedeket felölelő munkában nevelődtek a ma középkorú kutatók: köztük azok, akik az emlékezet és a nyelv hatáskörébe kerültek. Mindez közös kutatásokban, oktatott tárgyakban is kamatozott.

Érdeklődésemet az emlékezet pszichológiájában találtam meg, amely kutatási terület izgalma és szépsége a „jelenség” bonyolultságából fakad. E területen a hagyományos kísérletezést meghaladva az elméletek eljutottak a mindennapi emlékezet kérdéseihöz. Mindez években-évtizedekben mérhetően lépésről lépésre haladva történt. Követtem az utat, és utólag látom át az elméletképzés szükségszerű lassú voltát, amely az egyszerűtől a bonyolultig majd visszavezet: évtizedekben közelítve, lépésről lépésre. Első lépésként én is, mint sokan, izgalmasnak találtam a nyelvi asszociációk tartalmi elemzését, fogalmaink szerveződéséből következően az emlékezeti rendszerekre. Ezen belül főként a nyelvi fejlődéssel kapcsolatba hozható emlékezeti fejlődés érdekelt. Az

alapfolyamatok kutatása idővel kiemelte az emberi emlékezet sajátos formáját: amit a szakzsargon epizodikus/autobiografikus emlékezetnek nevez. Ezen a területen az elméletek messze elrugaszkodtak a laboradatoktól. Szólistákkal kísérleteztek, ám fenomenológiai és emlékezeti tudatosságra hivatkoztak, és kiterjesztették elméletüket a személyes visszaemlékezésre. Ez kikényszerítette (az objektív adatok ellenvetését legyőzve), hogy hamarosan a valós személyes emlék is bekerült a laborba. A további elméletképzést erősen módosította az a felismerés, hogy emlékeink nem egyneműek, emlékezetünk többféle tudást mozgósít. Ezen belül figyelmet kapott az egyedi, „újraélt” emlék természete, amelyre saját kutatásom is irányul. Az út az ún. vaku-emlékkel, majd az érzelmi/hangulati hatásokkal kezdődött, majd kiterjedt az önéletrajzi emlékezet elbeszél formájára, amelyen belül a kiemelkedő, epizodikus részleteket igyekeztem azonosítani. A mai napig foglalkoztat ez a terület: így például az emlékek által létrehozott téri mentális modell: amely tanúskodik a tér és a nyelv összjátékáról. Más oldalról az emlékezeti élmény és az emlékezeti elbeszélés megfeleltetése. Ezen a vizsgálati szinten a kísérleti, fenomenológiai és tartalmi adatok egymásra épülnek.

A 2000-es évektől a pszichológiai elméletképzés igazolását az agykutatástól várta és kapta meg: az önéletrajzi emlékezeti kutatás belefutott a kognitív idegtudományba. A személyes emlékezés magasan összetett jelensége egy neurokognitív rendszert rajzol körül. Én a neuropszichológiával, az emlékezet sérülésével foglalkozó területtel kerültem kapcsolatba, klinikus szakemberekkel való együttműködés formájában. A visszaemlékezés sajátosan emberi jelenségének megismerése mára az agy, az emlék és a tudat felől történik – ami azonban szembetűnően hiányzik az elméletképzésből: az emlékező elbeszélés. A „mentális időutazás” értelmezéséhez számba kell vennünk az elbeszélés társas természetét. Ez a megközelítés az irodalomtudomány és részben a szociális és történelemtudományok irányába további kapcsolódási pontot jelent, amely által e tudományok képviselőivel is kapcsolatba kerültem. Ezt jelzi egy kollektív emlékezetéről szóló vita-kötet, amelynek közös pontja M. Halbwachs munkássága volt. A vitában történész, szociológus, néprajzos és pszichológus szakemberek is részt vettek. A klasszikus szerzővel Ajtony Árpád ismertetett meg a párizsi könyvesboltokat együtt járva. Volt idő, amikor közös bölcsészkurzusban tanítottam pszichológusokat, történészeket, irodalmárokat, ami erősen hatott eredendően kísérleti látásmódomra. Mindeközben előtérbe kerültek olyan kérdések, mint az önéletrajzi emlékezés és az önéletrajzi fikció rokonsága, vagy a személyesen megélt történelem emlékezeti érvénye.

Szerepem, hozzájárulásom az önéletrajzi emlékezet kutatásához talán abban áll, hogy ráhangolódtam a megközelítés sokszínűségére, és az agytól a társas megismerésig igyekeztem az emlékezés kérdéskörét átlátni: tudva, hogy a vizsgálódás ezen belül mindig egy kiválasztott szintet képvisel. Szerencsének tekintem, hogy találkoztam az emlékezés újrafelfedezett témájával, és szakmai életemen át kísértem alakulását. Valahogy úgy, ahogy ez felnőtt életemben történt gyerekeim és unokáim nevelésével: szemlélődtem, és részt is vettem benne.

Gyerekeim: László Flóra szociológus és László Sára filmrendező, producer. Két kisiskolás unokám van, Mihály és Éva. Szépek, okosak, tehetségesek; hálás vagyok a sorsnak hogy mellettem élnek. Személyes élettörténetem ter-

mészetszerűleg kitágul, ha arra gondolok, hogy honnan jöttem. Szüleim az első generációs nemzedék rögzös útján haladtak – hárman voltunk testvérek. Édesanyám Kolláth Margit magyar-történelem szakos tanár. Édesapám Kónya Albert elméleti fizikus és politikus; mindemellett ő is tanárember volt. Életük hozzátartozik életregényemhez: személyes, társadalmi és történelmi vonatkozásában egyaránt. Ennek áttekintése, „megírása” életkorunkból fakadó feladat; saját társadalmi regény. Túlmutat a leírt sorokon, a szakmai életúton, de jelen van bennem.

Kónya Albert

Alkalmadtán.

DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR
hangversenysorozata és Családi
Matiné vasárnap délelőttönként

DUNA MŰVÉSZEGYÜTTES
táncelőadásai

Konferenciák, esküvők, bankettek
exkluzív rendezvényhelyszíne

a belváros szívében...

1051 Budapest,
Zrínyi u. 5.
+36 1 235 5500

info@dunapalota.hu
www.dunapalota.hu

Nyolcvanhét jeles hetvenes

Január Cholnoky Győző, Cseke Péter

Február Budahelyi Tibor, Suhai Pál, Soósné Faragó Magdolna, Frankovics György, Gosztola Gábor, Doboss Gyula, Klaudy Kinga, Földes László (Hobo), Kligl Sándor, Szemethy Imre

Március Fábri Anna, Sánta Ferenc, Trischler Ferenc, Csáky Zoltán, Sárándi József, Micheller Magdolna, Szörényi László, Galánfi András, Mengyán András

Április Kiss Gy. Csaba, Makray Katalin, Sárváry Katalin, Tátrai Zsuzsanna, Pardi Anna, Kéri Imre, Vonyó József, Konrád Ferenc, Matzon Ákos, Bachman Zoltán, Benyó Judit, Sztevanovity Dusán, Muzsnay Ákos

Május Bánó Attila, Maurits Ferenc, Bárdos Jenő, Veres András, Bérczes Mária, Fericsán Kálmán, Romhányi Török Gábor, Kamocsay Ildikó, Aknai Tamás, Málík Irén

Június Monostori Imre, Rubovszky Éva, Beregi Péter, Wojtilla Gyula, Harsányi Gábor, Sárközy Péter, Alexa Károly

Július Uri István, Lőcsei Gabriella, Urbán Tamás, Ódor László, Duray Miklós, Molnár Endre, Birtalan Ferenc, Küllös Imola

Augusztus Vásárhelyi János, Tőke Péter Miklós, Giczycsaba, Issekutz Sarolta, Makoldi Sándor, Blaskó János, Czoma László, Jahoda Ernő István, Kovács István

Szeptember Oláh Mara, Szakáll Ágnes, Déki Lakatos Sándor, Csepeli István, Pálos Zsuzsa

Október Molnár Piroska, Buzek László, Monori Lili, Ablonczy László, Raffay István

November Cserje Zsuzsa, Pálfy G. István, Patocska Mária, Szalóczy Pál, Zöldi László, Pléh Csaba

December Makrai Pál, Korcsmáros Péter, Kónya Anikó

Ára: 1490 Ft. Előfizetés: 6000 Ft.

Előfizethető személyesen valamennyi postán és a kézbesítőknél, a Magyar Posta Zrt.

(1) 303-3440-es faxszámán, a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail-címen,

valamint a szerkesztőségben.

A Napút elérhető az interneten: <http://www.napkut.hu>

Számlaszám: OTP 11713005-20381185

A folyóirat támogatói:

Nemzeti Kulturális Alap

